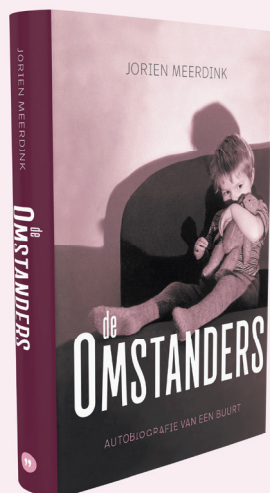

DE OMSTANDERS

Horen zien en zwijgen?

Debat over kindermishandeling bij de boekpresentatie van *De Omstanders*. Autobiografie van een buurt

Op 16 april 2019 vond een debat plaats over de vraag waarom ingrijpen bij kindermishandeling in gezinnen zo moeilijk is en wat er gebeurt als omstanders horen, zien en toch zwijgen.

Een panel van experts op het gebied van kindermishandeling stelde het gevaar aan de orde van besloten gemeenschappen waar grote machtsverschillen kindermishandeling in stand houden, waar omstanders medeplichtig zijn. Zullen er nog meer buurten volgen, vroeg Wim Slot zich af, in navolging van onthullingen in kerk, sport, leger en jeugdzorg?

In het panel onder leiding van Wim Slot: Herman Baartman, Francien Lamers-Winkelmann, Carol van Nijnatten, allen emeritus hoogleraar.

Het debat ging vooraf aan een commissievergadering in de Tweede Kamer op 24 april 2019 over de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Er zijn aanbevelingen geformuleerd, naar aanleiding waarvan Lisa Westerveld van GroenLinks vragen stelde aan de minister.

In *De Omstanders* beschrijft historica Jorien Meerdink de geschiedenis van huiselijk geweld in een van de eerste doorzonwijken van Nederland. Háár wijk. Een hechte ingenieursbuurt, inkijk alom, keurige mensen, maar de schijn bedroog. Zij interviewde vijftig bewoners en betrokkenen: daders, slachtoffers en omstanders, en vindt vele antwoorden op de vraag waarom niemand ingreep toen het geweld in haar gezin escaleerde. Zij verwerkte de geschiedenis van twee generaties in 'De Omstanders'.

- ▼ De opbrengsten van het boek gaan mede naar het gezinshuis dat Huize Kalor binnenkort gaat starten op Curaçao.
- ▼ Tania Kross en Charles Hens zongen ter nagedachtenis aan kinderen die mishandeling niet overleefd hebben.

CAROL VAN NIJNATTEN vraagt zich af waarom het nog steeds zo moeilijk is om in te grijpen bij kindermishandeling. Hij licht dat toe aan de hand van een voorbeeld waarbij afleiding een rol speelt. Hans Kazan richt tijdens zijn trucs de aandacht op een onbelangrijk detail, waardoor de gebeurtenis waar het werkelijk om gaat niet gezien wordt. Kinderen weten de aandacht af te leiden, en volwassenen hebben de neiging om afgeleid te worden. Dit geldt ook voor politieonderzoek: er wordt nog te vaak naar onbelangrijke feiten en details gevraagd.

HERMAN BAARTMAN memoreert dat vaak gebleken is dat in zeer ernstige of dodelijke gevallen van kindermishandeling de betrokken professionals wekenlang NIET met het betreffende kind hadden gepraat. Zelfs gezinsvoogden hebben dikwijls het betreffende kind niet gesproken. Veel hulpverleners vinden het lastig om een kind te zien, 'want als je blauwe plekken ziet, dan moet je er ook wat mee'.

Het roept spanning op om te moeten kiezen:

- Als iets tegen het belang van de ouders is;
- Als iets in het belang van de kinderen is.

Baartman noemt dit een vals dilemma, want wat jij doet in het belang van een kind is ook in het belang van de ouders. Jij kunt wel degelijk oog hebben voor het kind, oog hebben voor de blauwe plekken en tegelijkertijd bewogenheid voelen voor de ouders. Zorg voor veiligheid van een kind is ook in het belang van ouders.

SIETSKE DIJKSTRA brengt in dat zij samen met Hameeda Lakho en Kirsten Regt een cursus ontwikkeld heeft over persoonlijke en professionele moed. Zij roept op om elkaar aan te moedigen wat wij wel kunnen doen! Soms is er gebrek aan moed, dat moet je onder ogen zien. Door zelf moedig te zijn als professional draag jij dit ook over op de gezinnen met wie jij werkt.

Wim Slot stelt de vraag: als we bij het kind willen starten, wat denkt u dat kinderen nodig hebben?

JAN KRABBEN, manager en gezinshuisouder bij Horizon Jeugdzorg reageert aan dat kinderen verbinding en continuïteit nodig hebben. Ga samen met het kind iets doen, samen ijsje eten en voer dan het gesprek.

ANNEMIEKE DE VRIES, jeugdzorgdeskundige, positioneert zich als mens. 'Wat ik nodig heb is de moed van een tijger. Kijk af en toe eens in de spiegel en stel jezelf de vraag: wat heb ik meegemaakt en wat kan ik doen? Als professional sta je er vaak alleen voor en in de praktijk kom je er niet met focussen op voorkomen dat het gebeurt. Maar het is belangrijk dat je zelf de moed hebt om er bij te blijven.'

JAAP BAKKER, advocaat, geeft aan dat de oproep van Jorien om vertrouwelijke gesprekken te voeren met kinderen niet doorkomt bij de NOVA (de Nederlandse Orde van Advocaten). Er wordt gedreigd: *als je gaat praten, dan schendt je je beroepsgeheim* en dan kom je voor de tuchtraad. Binnen de meldcode kan het melden wel degelijk maar dat is niet bekend. Hij benadrukt dat het belangrijk is dat dit verhaal van Jorien binnen die bubbel van advocaten doordringt en raadt aan om de focus vooral te

richten op leidinggevendenden binnen organisaties. Mensen spreken er vaak wijze woorden en herinneren mensen er aan zich aan de regels te houden. Wat er zich op de werkvloer afspeelt, dringt niet tot hen door.

Wim Slot

Bij Horizon werken ze met jongeren en ExpEx (experienced experts, ervaringsdeskundigen) die getraind zijn om hun verhaal te komen vertellen als maatje van jongeren of om als adviseur voor instellingen en overheden op te treden. Zij spelen de rol van ambassadeurs en laten zich graag uitnodigen om dit verhaal te komen vertellen, bijvoorbeeld bij advocaten. Zie <https://www.expex.nl/>

WIM SLOT: aanpakken van kindermishandeling is een pijnlijk proces en 'De Omstanders' is een pijnlijk boek; er zit ook iets ingewikkelds in. Het boek gaat niet over de transitie maar over mensen, dus het zal nog jaren actueel blijven.

Hij noemt het een misvatting dat huiselijk geweld in bepaalde lagen van de bevolking meer voorkomt. In de hogere kringen is het minder zichtbaar; daar zijn vaak sterke netwerken, de communicatie is krachtiger en men heeft meer vaardigheden om bijvoorbeeld zaken te verbergen.

Herman Baartman

HERMAN BAARTMAN verwijst naar Pelton* die wel een verband tussen huiselijk geweld en sociaal-materiële omstandigheden signaleert. Maar dwars door klassen heen spelen ook andere factoren een rol, zoals stress en lage empathie bij ouders. Het gaat om een combinatie van factoren: als een gezin meer geld heeft om bijvoorbeeld een weekendje weg te gaan, dan kan er meer ontstrest worden. In tijden dat het sociaaleconomisch minder goed gaat, manifesteert zich dat in een toename van mishandeling. De dynamiek en spanningen die er in gezinnen zijn, hebben hun invloed. Het is van belang deze boodschap richting politiek te benadrukken.

FRANCIEN LAMERS: professionals die werken met misbruikte kinderen moeten op de eerste plaats mens zijn en daarnaast over veel kennis beschikken, zeker als zij moeten beslissen of zij ingrijpen. Beslissen moet niet op drijfzand zijn gebaseerd. 'Ik hoorde eens een professional van Veilig Thuis zeggen: "Dit is alleen maar verwaarlozing, zij worden niet geslagen" maar zij had geen tijd om literatuur daarover te lezen.'

Zij schrikt er van als ze merkt dat de kennis over kindermishandeling op de werkvloer ontbreekt en houdt een pleidooi om op de mbo's en hbo's niet één of twee keer per jaar aandacht te besteden aan het thema huiselijk geweld, maar dat doorlopend te doen. Als je in de jeugdzorg werkt, moet het daar altijd over gaan, want al deze kinderen hebben het meegemaakt. Daar moet de hoogste prioriteit liggen. Een volgende stap zou moeten zijn dat er op de universiteiten een opleiding kindermishandeling komt. Er is onvoldoende deskundigheid omtrent diagnostiek.

*Pelton, L.H. (1978). Child abuse and neglect: the myth of classlessness, *American Journal of Orthopsychiatry*, 47, 608-617.

WIM SLOT: de problematiek wordt te afwachtend benaderd. Er komt pas actie bij hele sterke vermoedens van. Je zou de bewijslast moeten om-draaien. Zeker als het gaat om kinderen in risicovolle omgevingen zoals tehuizen of gezinnen met een maatregel. Dat betekent dat jij ervan uitgaat dat er een grote kans is op misbruik en mishandeling en dat jij op zoek gaat naar het tegendeel.

Wim Slot: welke punten willen wij inbrengen richting politiek?

Jorien Meerdink verhaalt van een juriste van de Raad voor de Kinder-mishandeling die onlangs concludeerde dat haar medewerkers niet met kinderen (apart) durven te praten. Ook in beleidsrapportages over kindermishandeling wordt melding gemaakt van handelingsverlegenheid van professionals om naar kinderen te luisteren, met hen te praten.

Zij herkent dat van dertig jaar ervaring van haar stichting WESP met trainingen *Luisteren naar kinderen*. Men leert hier om gesloten en suggestieve vragen te vervangen door doorvragen; vragen naar feiten te vervangen door open vragen, en door te vragen op gevoel, mening en advies. Deelnemers ontdekken dat een aantal factoren de openheid in de weg staat: zij willen kinderen helpen, maar kunnen de problemen niet oplossen; zij voelen gêne bij verhalen van een kind over mishandeling; zij willen het kind niet belasten... allemaal redenen die meer te maken hebben met de eigen overwegingen van professionals, dan met de situatie van het kind. Want kinderen willen er wel degelijk over praten.

Vaak is er sprake van loyaliteitsproblemen, bijvoorbeeld bij huisartsen: de mishandelende vader is ook patiënt; bij scholen: zij willen de relatie met de ouders niet verstoren.

Mirjam Sombroek, directeur van het Meijersinstituut (Universiteit Leiden) stelt in haar promotieonderzoek (*Medische beroepsgeheim en de zorgplicht van de arts bij kindermishandeling in de rechtsverhouding tussen arts, kind en ouders*) een stappenplan voor artsen voor ten behoeve van een route naar de tuchtrechter.

Wim Slot: Wat moet er veranderen?

- Jorien Meerdink zou willen dat, net zoals bij meten en wegen van kinderen bij consultatiebureaus, het op scholen gewoonte wordt dat er een paar keer per jaar met kinderen apart en vertrouwelijk wordt gepraat hoe het met hen gaat. Kinderen willen het wel vertellen aan iemand die zij vertrouwen als er iets aan de hand is. Dan moet jij uiteraard wel ook samen met het kind naar oplossingen zoeken en zorgen dat jij dat kan waarmaken. Jij moet aan kinderen laten zien dat jij iets doet met de uitkomsten van het gesprek; laten zien dat kinderen echt veilig kunnen vertellen. Kinderen vertellen vaak een kleinigheid als een soort proefballonnetje en kijken dan hoe er op gereageerd wordt. Pas daarna besluiten zij iets meer te vertellen en als daar ook weer goed op gereageerd wordt, vertellen zij nog meer, etc.
- Jorien Meerdink: het zou mooi zijn, als er op een paar scholen een pilot gestart zou worden om op deze manier te werken, te inventariseren welke oplossingen kinderen zelf aandragen en welke effecten het heeft.

Marjan Schippers (hoofd gedragsdeskundigen bij voogdij instelling voor Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen), stelt dat alleen luisteren naar kinderen niet genoeg is. Luisteren vraagt om een omslag van visie, denken en handelen in een organisatie. Een organisatie moet erop ingesteld zijn dat kinderen andere oplossingen aandragen dan professionals (kunnen) bedenken. Dat kan een ander hulpaanbod vereisen. Bijvoorbeeld als kinderen zeggen dat papa niet in de gevangenis moet, maar geholpen moet worden. Ook voordat een kind uit huis wordt geplaatst, zou met een kind gepraat moeten worden.

Kinderombudsvrouw Margrite Kalverboer deed onlangs een oproep om vóór een besluit over hulpverlening eerst te praten met een kind. Zij benadrukt: Jij moet wel kunnen uitvoeren wat het kind heeft bedacht! Er is ook lef nodig om dit samen met het kind te doen.

Wim Slot brengt een ander voorbeeld in waarbij er niet gevraagd is aan de jongere (tiernemoeder) zelf wat deze zou willen. Het team hulpverleners had van alles geregeld en toen zei iemand van De Eigen Kracht Centrale: als wij het nou eens eerst aan de tiernemoeder zelf vragen. In de hulpverlening wordt dit zo gemakkelijk over het hoofd gezien.

Jan van de Berg, voormalig hoogleraar TU Delft benoemt de enorme prestatiedruk op wetenschappelijk medewerkers en vraagt aandacht voor de stress waaronder zij moeten presteren. Ouders zitten vaak klem! Hoe kunnen wij daar wat aan doen?

Het ideale model is volgens hem dat je een team hebt waar een ouder- en kinderexpert, de Raad van de Kinderbescherming en kinderartsen bij elkaar zitten. Dat zowel ouders als kinderen naar een locatie komen en er aparte gesprekken met hen gevoerd worden.

Francien Lamers: als een kind wordt aangemeld, wordt er altijd met de ouders gepraat. Zij vindt het belangrijk dat er aan ouders wordt gevraagd 'hoe gaat het met jullie?' Francien houdt een pleidooi voor Barnahus* (=huis van het kind) waar kindvriendelijkheid voorop staat. In heel Europa werkt het, in Nederland hebben wij dat (nog) niet.

Zij benadrukt ook dat er jonge kinderen in gevaar zijn onder de 4, 5 jaar; waar je niet mee kunt praten. Gezinsmaatschappelijke werkers zijn daar niet voor opgeleid. Ook daar moet meer aandacht voor zijn!

Spreken met ouders moet altijd!

Herman Baartman:

- Hoe meer het oog hebben voor het zeer van een kind ten koste gaat van werkelijke belangstelling voor de ouder, hoe groter de kans dat het geweld toeneemt. En natuurlijk betekent compassie met een ouder niet dat je er doekjes om windt. Hoe sterker die belangstelling is, hoe gemakkelijker het over en weer is om open te zijn.
- Belangrijke vragen zijn: Hoe is het met jullie? Wij maken ons er zorgen over. Hoe kunnen wij jullie helpen om jullie kind te helpen?

Dus: luisteren en praten met kinderen; luisteren en praten met ouders.

Wim Slot benoemt het succes van vragen als: wie uit uw omgeving vindt het belangrijk dat het goed met u gaat?

Adviezen richting beleid en politiek:

- De advocatuur moet onderdeel gaan uitmaken van de meldcode. Wij moeten er voor gaan zorgen dat advocaten niet langer bang hoeven te zijn voor de tuchtrechter.
- Er moet meer begrip komen voor de "achterkant van gezinnen" (Herman Baartman: the dark side of the moon). Wij willen een samenleving die solidair is en erkent dat het grootbrengen van kinderen een hele klus is. En daarom is het van belang om:
 - 1) Te investeren in jong, pril ouderschap en
 - 2) Kinderen die door mishandeling getroffen zijn, te helpen zodat zij zelf wel goede ouders worden.

***What is Barnahus?**

Barnahus (which literally means Children's House) is a child-friendly, interdisciplinary and multi-agency centre for child victims and witnesses where children could be interviewed and medically examined for forensic purposes, comprehensively assessed and receive all relevant therapeutic services from appropriate professionals.

Barnahus originates in the Child Advocacy Model adopted in the US in the 1980s. It was firstly implemented in 1998 by Iceland followed by other Nordic countries (Sweden in 2005, Norway in 2007, Greenland in 2011, Denmark in 2013) under the name "Barnahus" or Children's House.

The Barnahus model was adopted in order to create a specific legal system that responds to the special needs of children about whom there is suspicion that they have been subjected to violence or abuse. It also derives from the principle that the needs of children in these cases are totally different from those of adults in the same situation.

POLITIEK PIKT AANBEVELINGEN OP

Op 24 april, tijdens een commissievergadering van de Tweede Kamer naar aanleiding van de eerste voortgangsnotitie Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, heeft [GroenLinks kamerlid Lisa Westerveld](#) vragen aan de minister gesteld over de boodschap van het boek *De Omstanders*. Ze nam de uitkomsten van het debat tijdens de boekpresentatie mee: beter luisteren naar kinderen; scholen toerusten om meer tijd te kunnen nemen voor open, individuele gesprekken met kinderen.

NIEUWSOVERZICHT

Met Wim Slot bij Radio West

09-05-2019 “Jorien, had je ooit gedacht dat toen je je boek aan het schrijven was, het zoveel stof zou doen opwaaien dat zelfs politiek Den Haag er vragen over zou stellen?” Jorien Meerdink was op 8 mei 2019 samen met emeritus hoogleraar Jeugdbescherming Wim Slot te gast bij [Radio West Studio Haagsche Bluf](#).

Te gast bij Spraakmakers

07-05-2019 Jorien Meerdink was 7 mei 2019 telefonisch te gast bij [npo Radio 1 Spraakmakers](#) naar aanleiding van de zaak van de verwaarloosde Zaanse jongetjes die onlangs door de politie uit huis zijn geplaatst.

Luisteren is EHBO

04-05-2019 In het *Tijdschrift voor Jeugdbeleid* schreef Jorien Meerdink het artikel [Luisteren is EHBO](#), over haar persoonlijke en professionele geschiedenis. Hoe luisteren naar kinderen de leidraad is bij de projecten van Stichting WESP, dat ze in 1989 heeft opgericht. En waarom het de leidraad in haar leven werd.

Live op RTL4

02-05-2019 Jorien Meerdink was 1 mei te gast bij [5 uur Live op rtl4](#).

Noordhollands en Leids Dagblad

30-04-2019 De Omstanders in [Noord-Hollands en Leids Dagblad](#): ‘Buurt keek weg bij huiselijk geweld’.

De Telegraaf

23-4-2019 : [‘Ieder huisje heeft zijn kruisje’](#), interview.

NIEUWSOVERZICHT

Aandacht in Nieuwsbrief NJI

23-04-2019 In de NJI [Nieuwsbrief Jeugd](#) van 18 april 2019 (nummer 14) wordt *De Omstanders* vermeld onder het kopje *Pas Verschenen*:
‘Vijftig omstanders, daders en slachtoffers van kindermishandeling in één buurt vertellen decennia later met welke jeugdtrauma’s ouders kampen, hoe kinderen overleefden en hoe omstanders de mishandeling in stand hielden door weg te kijken.’

Bij Spijkers met koppen

20-4-2019 Te gast bij [Spijkers met Koppen](#) op Radio 2.

In het Algemeen Dagblad

15-04-2019 “In hechte buurtjes wordt over [misstanden](#) gezwegen.”

**Zie voor de inhoud van de nieuwsberichten
en de vragen van GroenLinks:**

www.jorienmeerdink.nl